

követelményeiről, valamint a tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 8/2013. (I. 30) EMMI rendelet módosításáról. URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1600018.EMM×hift=ffffff4&xtreferer=00000001.TXT>.
Magyarország. Törvény LXXX. (1993). *A Felsőoktatásról.* URL: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300080.TV>

УДК 070:37

DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(16\).2019.145-155](https://doi.org/10.35387/od.2(16).2019.145-155)

Головченко Гліб Олександрович – кандидат педагогічних наук,
директор Коледжу преси та телебачення (м. Миколаїв)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1734-6430>
E-mail: g.golovchenko@gmail.com

РОЗВИТОК МЕДІАОСВІТИ У США ТА КАНАДІ: ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. У статті автор наголошує на важливості вивчення філософсько-педагогічних підходів до медіаосвіти в США і Канаді. Виокремлено низку теорій (теорія масової комунікації, конструктивізм) і підходів (критичний, протекціоністський, художній, практичний, культурологічний, інокуляційний, еkleктичний), які вплинули на розвиток медіаосвіти в досліджуваних країнах. Філософські теорії медіаосвіти ґрунтуються на таких принципах, як: навчання – це процес пошуку, конструювання та реорганізації знань самою особистістю; навчання має бути пов'язаним із життям, а не з окремими фактами; гуманізація процесу навчання відбувається за рахунок ознайомлення учнів з моделями ментальної поведінки. Зазначені принципи конструктивістської теорії разом із основними положеннями теорії комунікації та теорії масової комунікації складають концептуальну основу медіаосвіти.

Проаналізовано переваги та недоліки цих теорій і підходів. Обґрунтовано, що основний фокус в розумінні медіаосвіти зміщувався від її аналізу та розуміння, як медіа формує суспільне знання, до вивчення медіаосвіти як засобу вираження та естетики. Досліджено як інтеграція філософсько-педагогічних підходів сприяє ефективному впровадженню медіаосвіти у життя сучасного суспільства та формує особливі завдання для педагогів різних ланок освіти (розвиток «медіаскептицизму» учнів, запобігання шкідливому впливу медіа, оцінювання естетики медіаформ, розвиток медіакомпетентності молоді).

Обґрунтовано, що розуміння сутності філософсько-педагогічних підходів сприяє усвідомленню закономірностей їх впливу на аудиторію,

що може стати ефективним засобом прогнозування очікуваних результатів медіаосвіти. Автор наголошує, що в кожній теорії, концепції медіаосвіти фокусується на особистості, її потребах, інтересах, досвіді. Всі підходи до медіаосвіти спрямовані на розвиток в особистості навичок аналізу, оцінки і створення медіапродукту.

Ключові слова: медіаосвіта; філософсько-педагогічні підходи; концепції; вплив; аудиторія; критичне мислення.

Golovchenko Glib – Candidate of Pedagogical Sciences, Director
Press and Television College

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1734-6430>

E-mail: g.golovchenko@gmail.com

THE INFLUENCE OF PHILOSOPHICAL AND PEDAGOGICAL APPROACHES ON THE DEVELOPMENT OF MEDIA EDUCATION IN USA AND CANADA

Abstract. *In the article the author stresses the idea about the importance of study of philosophical and pedagogical approaches to media education in USA and Canada. The number of theories (theory of mass communication, constructivism) and approaches (critical, protectionist, arts, media literacy, cultural, innoculative, eclectic) that influenced the development of media education in the countries have been mentioned. The philosophical theories of media education are based on the following principals: learning is the process of knowledge searching, constructing and reorganization performed by an individual; learning should be connected with real life; humanization of learning is implemented with help of mental behaviour patters. These principles of constructivism theory, theory of communication and theory of mass communication form conceptual bulk of media education.*

Advantages and disadvantages of these approaches have been analyzed. It was explained that the main focus in scientists' attention in media education study shifted from its analysis and understanding the way media formed social knowledge to considering media education as means of expression and esthetics. The article reveals how integration of philosophical and pedagogical approaches encourages effective implementation media education in the life of modern society and forms special and new tasks for educators working in different spheres of education (development of students' media skepticism, prevention of media harmful influence, assessment of media esthetics, the development of youth media competence).

Media education concept and theory awareness enhances understanding their influence on the audience that may be an effective means of predicting the outcomes. The author underlines that all theories and concepts put an individual in the center of their attention. Every approach aims at developing analysis and assessment skills in such a way helping people understand media education in modern world.

Key words: *media education, philosophical and pedagogical approaches, concepts, influence, audience, critical thinking.*

Постановка проблеми, її актуальність. Поява медіаосвіти як нового освітнього напрямку було зумовлено сприйняттям сучасних медіа як комплексних засобів вивчення людиною навколишнього світу. Саме усвідомлення потужного освітнього потенціалу медіаресурсів, який необхідно цілеспрямовано й продумано використовувати у навчальному процесі, актуалізувало вивчення їх освітніх функцій. Увага педагогів усього світу прикута до появи нових засобів масової інформації, інформаційно-комунікаційних ресурсів нового покоління тощо.

Аналіз філософських засад медіаосвіти уможливорює глибоке усвідомлення її принципів, цінностей, вихідних положень, що сприятиме її імплементації у практику. Хоча в науково-педагогічному просторі існує думка про відсутність єдиної філософської концепції медіаосвіти, оскільки медіаосвіта виникла як стихійний і різноманітний досвід, що базується на самих різноманітних філософських теоріях, і доволі часто взагалі без них, проте переважна більшість науковців схильна вважати, що філософською основою медіаосвіти стали відомі теорії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато українських науковців (О. Волошенюк, Л. Кульчинська, Ю. Мірошніченко) присвятили свої праці визначенню медіаосвіти та медіаграмотності, концептуальних підходів до їх розуміння, рис схожості та відмінностей. Праці Л. Найдьонової, присвячені вивченню медіаосвіти як соціально-психологічної моделі за характером взаємодії суб'єктів та як психологічного новоутворення. Чимало досліджень вітчизняних науковців присвячено вивченню розвитку медіакомпетентності (В. Іванов, Т. Іванова). Теоретичні засади, основні підходи до медіаосвіти, її сучасний стан і перспективи розвитку завжди були в центрі уваги науковців світу. Аналіз основних медіаосвітніх підходів і теорій було викладено у наукових розвідках зарубіжних дослідників (Л. Мастерман, Ж. Пьетт, Л. Жир, Ж. Гонне). Проте, не зважаючи на розкриття деяких підходів у наукових працях слід зазначити, що вітчизняними науковцями не здійснювався глибокий аналіз їх сутності, їх вплив на розвиток медіаосвіти в США і Канаді. Викладене вище й зумовило вибір теми публікації.

Мета статті – висвітлити філософсько-педагогічні підходи до медіаосвіти у США та Канаді, проаналізувати їх переваги і недоліки, дослідити як їхня інтеграція сприяє ефективному провадженню медіаосвіти у життя суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ще наприкінці 1990-х рр. інформаційна ера та технологічні можливості змусили науковців та педагогів «концептуалізувати навчальний процес та створити нові освітні підходи» (Duffy & Jonassen, 1992). Медіаосвіта виявилася тим полігоном, де ці підходи апробувалися. Цю позицію підтримували і відомі зарубіжні класики медіа освіти Д. Бакінгем та Л. Мастермен (Buckingham, 2003),

оскільки саме зміни в типі інформації та технологіях вважали першопричиною і завданням медіаосвіти.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок щодо впливу на розвиток медіаосвіти викладених нижче теорій.

Теорія масової комунікації набула особливого значення, оскільки поява і розвиток технічних засобів спілкування обумовили появу «нового соціального простору – масового суспільства», для якого притаманна наявність специфічних засобів зв'язку – засобів масової комунікації. Теоретичне осмислення нового явища спричинило появу низки теорій, підходів, трактувань масової комунікації, її цілей та завдань, які можна звести до 2-х основних напрямів, в залежності від характеру впливу медіазасобів на людину: людино-центристський; медіа-центристський.

Сутність першого напрямку полягає в тому, що вплив медіа на людину є мінімальним, люди пристосовують засоби масової комунікації до своїх потреб. Прихильники підходу вважають, що люди вибірково сприймають інформацію, що надходить. Тобто, вони обирають ту інформацію, що співпадає з їх думкою, і відмовляються від іншої, яка не відповідає їх точці зору.

Другий підхід базується на ідеї, що людина піддається дії засобів масової комунікації, і цьому неможливо опиратися. За допомогою засобів масової комунікації усі люди є взаємопов'язаними, оскільки об'єднані в глобальний простір. Вони можуть зв'язатися із необмеженою чисельністю інших людей завдяки миттєвому інтерактивному передаванню повідомлень з будь-якої точки світу в будь-яке місце. За подіями в одній частині світу можна переглядати в режимі реального часу так, ніби це відбувається в одному селі. Концепція «глобального села» (global village) М. Маклугана (М. McLuhan) відображає не лише об'єднуючий характер медіазасобів, але й підкреслює їх соціальні впливи. Іншими словами, засоби масової комунікації виконують функції ідеологічного, політичного впливу, організаційні, інформаційні, освітні, розважальні функції, а також підтримки соціальної згуртованості.

Ще однією теорією, що впливає на медіаосвіту є конструктивізм. *Конструктивізм* – сучасна педагогічна філософія, що розглядає навчання як створення учнями власних знань, виходячи з особистого досвіду, а також перенесення цього досвіду на подальші ситуації з позиції цілісності (Duffy & Jonassen, 1992).

Конструктивістська теорія, на думку досвідченого педагога й авторки книжки «Never Work Harder Than Your Students & Other Principles of Great Teaching» (що у перекладі означає «ніколи не трудіться більше, ніж ваші учні та інші принципи гарного вчителювання») Р. Джексона (Jackson, 2009) має на увазі, що «змістовне навчання відбувається, коли учні намагаються зрозуміти світ шляхом відсіювання нової інформації, використовуючи власні знання, концепції, правила, гіпотези та асоціації з особистого досвіду». З огляду на викладене, завдання сучасного педагога полягає в тому, щоб допомогти учневі віднайти своє бачення, вміти

сформулювати власну думку з того чи іншого питання та обґрунтувати її, використовуючи своє вміння дискутувати і переконувати співрозмовника.

Принципи медіаосвіти повністю співпадають з принципами конструктивістської педагогіки, бо остання надає необхідну основу для справжнього дослідження у такий спосіб, який ані муштра, ані скрупульозно виписані навчальні плани, ані дидактичне викладання не можуть забезпечити. Кінцеві методи викладання мають суттєві докази залучення всіх учнів, роблячи можливим надійне здобуття учнями головних знань і навичок, а також навичок мислення вищого ґатунку.

Принципи конструктивістської теорії разом із основними положеннями теорії комунікації та теорій масової комунікації складають концептуальну основу медіаосвіти, було розроблено спільними зусиллями медіа освітніх науковців, учителів та організацій. Вони допомагають досягнути консенсусу в теоретичних засадах медіаосвіти.

Філософська теорія конструктивізму стала плідним підґрунтям цілої низки різноманітних підходів до медіаосвіти. Наявність чисельних підходів до медіаосвіти, зокрема в американському науковому просторі, на думку дослідниці П. Ауфдерхайде (Aufderheide, 1993), є зрозумілим, оскільки безпосередньо зумовлене історичною децентралізацією американської системи освіти. Це привело до того, що фокус в розумінні медіаосвіти зміщувався від її аналізу, пошуку елементів виробництва, вивчення економіки медіаіндустрії, розуміння, як медіа формує суспільне знання, до вивчення медіаосвіти як засобу вираження та естетики.

Крім того, причиною відсутності єдиної теоретичної концепції медіаосвіти у минулому і нині, є неможливість інтегрувати увесь педагогічний досвід різних напрямів, різних культур і цивілізацій. Як наслідок, цілі медіаосвіти змінюються в залежності від теоретичної бази медіа освіти, віку аудиторії, конкретної тематики і завдань заняття, наявних засобів, теоретичних знань і практичного досвіду педагогів. Порівнюючи дві позиції щодо різноманіття підходів до медіаосвіти, спостерігаємо їх суголосність. В кінцевому рахунку, і при першому і при другому підході все залежить від визначення цілей, що стоять перед медіаосвітою. На наше переконання, ще однією причиною наявності великої кількості різних підходів до медіа освіти є пошук критеріїв, якими керуються науковці у своїх класифікаціях, зокрема таких як: цілі медіаосвіти, рівні розвитку сприйняття інформації, вікові категорії суб'єктів медіаосвіти та ін. Це зумовило відсутність основної медіаосвітньої моделі, якою б користувалися більшість країн.

Крім того, навіть деталізований перелік медіаосвітніх теорій не може бути завершеним, оскільки розвиток медіаосвіти невпинно продовжується. Тому у своїй науковій розвідці обмежимося коротким оглядом домінуючих підходів до медіаосвіти, що популярні у досліджуваних країнах.

Найбільш відомими і визнаними медіаосвітніх підходів і теорій є: критичний підхід (critical approach); протекціоністський підхід (protectionist

approach); художній підхід (arts approach); практичний підхід (media literacy approach).

Виокремлення саме цих 4-х підходів є доцільним, на думку Д. Консідайн (Considine, 2003), оскільки вони використовуються для тлумачення переважної більшості дефініцій медіаосвіти, використовуються провідними науковцями та здійснили неабиякий вплив на історичний розвиток і становлення медіаосвіти як науки. Разом з тим, учений розробив власну теорію підходів до медіаосвіти на основі цілей, що поставлені перед нею у США, використовуючи асоціативний прийом. Згідно з теорією «3Р», медіаосвіта має за мету захистити чи зменшити негативний вплив медіа (protection); навчити (preparation), тобто розвинути інформаційні та комунікативні навички, необхідні для громадянства і роботи у сучасному демократичному суспільстві; отримати задоволення (pleasure) від медіатекстів та виробити критичну оцінку медіа як популярної форми мистецтва (там само).

Критичний підхід до медіаосвіти базується на вимогах часу, коли інформаційне середовище та комунікаційні технології настільки динамічно змінюються, що люди, зокрема учні потребують навичок орієнтування в ньому. Тому ці навички вважаються життєво важливими. Розуміючи це, учителі шкіл намагаються підготувати своїх учнів як, до майбутньої роботи, так і до життя у суспільстві.

Медіатексти можуть містити небезпеку, тому важливо навчити молодь розпізнавати критично сприймати інформацію медіа повідомлень і розпізнавати ймовірні загрози. Наприклад, у деяких медіамеседжах може бути наявна інформація про вживання заборонених речовин – алкогольних напоїв, наркотичних речовин, тютюну, зокрема в рекламі, в телевізійних програмах, фільмах, поп-музиці (Walsh, 1998). Найбільш загрозливими і небезпечними для підростаючого покоління можуть стати соціальні мережі, зокрема популяризація через них ідей самогубства. Підростаюче покоління може неправильно сприймати інформацію в медіатекстах та намагатиметься наслідувати героїв зазначених медіазасобів. Тому, ефективними стратегіями захисту молоді від шкідливих наслідків можуть стати освітні програми, націлені на розвиток їх медіаграмотності, зокрема на розвиток навичок критичного мислення учнів. На переконання медіапедагогів, критичне мислення виступає «своєрідним фільтром для осмислення медіа повідомлення чи іміджу» (Kupersmidt, Scull & Austin, 2010). Відтак, завдання педагогів – розвивати «медіаскептицизм» (media skepticism) у своїх учнях.

Складовою критичного мислення є так-звані навички деконструкції медіаповідомлення, тобто поділ медіа повідомлення на частини, що містять переконливі елементи і вміння їх розпізнавати. Якщо учні визнають важливість критичного мислення і вміють його застосовувати, вони менш схильні піддатися спокусам, що містяться у медіаповідомленні. Так, було експериментально доведено, що учні з менш розвиненими навичками критичного мислення, навіть якщо їх контролювали батьки чи однолітки, у

дорослому віці більше вживали тютюн та алкоголь.

Тісно пов'язаний з критичним підходом до медіаосвіти є *протекціоністський*. В його контексті в освіті враховується вплив медіа на людину, зокрема вплив таких негативних явищ, як насильство, маніпуляція свідомістю в рекламі. З огляду на зазначений негативний вплив медійних засобів, медіаосвіту розглядають винятково як засіб захисту молоді від негативу та запобігання шкідливим впливам медіа. Прихильники підходу переконані, що в результаті «лікування медіаосвітою» дитяча та молодіжна аудиторія стануть менш вразливими до негативного впливу медіа завдяки протиставленню «вічних цінностей», навчання розуміння відмінностей між реальністю і медіа текстом, пом'якшення ефекту надмірного захоплення медіа (Piette & Giroux, 1996). Іншими словами, медіа освіта сприймається як щеплення, профілактичний засіб.

Художній (мистецький) підхід базується на культурологічній теорії (необхідність освіти як результат розвитку медіакультури). При цьому підході головною метою медіаосвіти є навчання аудиторії основних законів і мови художнього спектру медіа-інформації, розвиток естетичного (художнього) сприйняття й смаку, здатності до кваліфікованого аналізу художніх медіа-текстів. Реалізація означеної мети обумовлює вирішення завдань естетичної, аудіовізуальної, емоційно-інтелектуальної освіти аудиторії, що розвиває різні види активного мислення (образне, асоціативне, логічне, творче); навички сприйняття, інтерпретації, аналізу, естетичної оцінки медіаінформації; потреби в опануванні медіамови для її використання при спілкуванні з творами екранних, традиційних мистецтв та ЗМІ; потреби в вербальному спілкуванні щодо засовної інформації і в художньо-творчій діяльності; уміння передавати знання, отримані на заняттях, результати сприйняття різних видів мистецтв, навколишнього світу засобами опанованих комунікативних технологій у формі мультимедіа, аудіовізуальних і письмових текстів. Узагальнюючи, відзначимо, що при мистецькому підході акцент ставиться на оцінюванні естетичних форм медіа та використанні медіа для само-вираження (Kellner & Share, 2005). Проте, якщо традиційне мистецтво і традиційні медіа вважаються засобом індивідуального самовираження, то нові медіа є «естетично іншими», що зумовлює їх вихід за межі індивідуального. Нові медіа несуть в собі суспільний художній потенціал через мережеві комунікації, інтерактивність та віртуальну реальність (Freire & McCarthy, 2014).

Практичний підхід до медіаосвіти можна назвати виключно педагогічним, адже завданням медіаосвіти в контексті цього підходу є навчити людину теорії та практичним уміннями користуватися сучасними засобами масової комунікації, тобто розвивати і підвищувати медіакомпетентність споживача медіапродукції. Цей підхід у медіаосвіті дозволяє поглибити розуміння традиційної освіти за рахунок включення медіаосвітніх результатів до її концептуального поля, а саме: розвитку здатності особи отримати, аналізувати, оцінювати та ефективно

створювати різноманітні медіа для успішної комунікації. Таким чином, практичний підхід до медіаосвіти передбачає розвиток навичок продукування медіаповідомлень. Більш того, деякі науковці стверджують, що особа не може вважатися медіаосвіченою, поки не матиме особливого досвіду – «досвіду виробництва медіа» (Chi-Kim Cheung, 2009). Однак, на наше переконання, практичний підхід має на увазі не лише розвиток технічних умінь продукування медіа, адже для отримання, аналізу, оцінювання та виробництва медіа необхідна ціла низка інших умінь і навичок. Практичний підхід до медіаосвіти часто порівнюють із технологічною освітою, проте на відміну від якої, медіаосвіта більше потребує розвитку навичок критичного мислення і практичного досвіду у надзвичайно суперечливій області людського спілкування.

На початку 2000-х рр. науковці виокремлювали два філософські напрями, на які було скеровано розвиток медіаосвіти у США: культурологічний та інокуляційний підходи. При культурологічному підході значна увага педагогів зверталася на медіадосвід самого учня. Медіанавчання було орієнтовано на учня, його почуття, на збільшення задоволення від використання медіа засобів. Крім того, цей підхід мав на меті репрезентацію медіа та її денатуралізацію. Вагомим недоліком цього підходу вважалося втручання педагога в навчальний процес учня.

Інша філософська концепція це – інокуляційний/протекціоністський/захисний/превентивний підхід. Філософська концепція захисту панувала в медіаосвіті США і в Канади ще з самого початку її появи і продовжує займати сильну позицію. Її популярність зумовлена, на думку Р. Кьюбі (Kubey, 1998), тим, що набагато простіше отримати фінансове забезпечення від уряду і громад для профілактики негативного впливу медіа на підростаюче покоління, оскільки вона схвалюється і підтримується батьками та чиновниками.

Група американських дослідників медіа освіти Д. Келлнер і Дж. Шер (Kellner & Share, 2005) прагнуть втілити так званий *еклектичний підхід до медіаосвіти*, при якому усі підходи до медіаосвіти є рівноважливими, взаємозалежними, і жоден не повинен домінувати над іншим. Зокрема, якщо виникає потреба застосувати один із підходів, то інші мають розглядатися як його продовження. Це уможливить загальне опанування медіаосвітою на противагу використанню медіаосвіти для вивчення окремої навчальної дисципліни. Водночас у кожному випадку можуть бути поставлені різні акценти. Підхід медіаосвіченості забезпечує розвиток фундаментальних навичок пошуку, аналізу та створення медіаповідомлень, без яких неможливі й інші підходи. Усі підходи, незважаючи на окремі назви, залежать один від одного. Мистецький підхід пов'язаний із критичним через визнання естетичної цінності медіа для демократичної участі і культурних змін, і навіть через наявні стереотипи та неправильне розуміння медіа повідомлень. Він є необхідним компонентом при виробництві медіа, що актуалізується в межах підходу медіаосвіченості. Водночас у межах захисного підходу без нього

неможливо визначити, як використовується естетика для просування маркетингових цілей. Прискіплива увага рекламної індустрії до молодіжної цільової аудиторії розглядається як негативне явище, що є прерогативою вже протекціоністського підходу.

Нам імпонує інша класифікація підходів до медіаосвіти у США, розроблена спільнотою науковців спільно з учителями-практиками та представниками громадських організацій. Завдяки своїй простоті вона є зручною у користуванні на практиці. Водночас влаштовує і науковців, які систематизували усі наявні медіатеорії та розробили концептуальну базу теорії «великого намету» (bigtent). Її суть полягає в тому, що у «великому наметі медіаосвіти» медіаосвітня практика не обмежується лише окремими медіаосвітніми курсами, семінарами чи конференціями з розвитку медіаграмотності. Він об'єднує різноманітні освітні середовища: формальне, неформальне та інформальне; в ньому зручно розміщуються медіаосвітні навчальні дисципліни, різні цільові категорії.

Результати досліджень розробників М. Роббґріко та Р. Хоббс (RobbGrieso & Hobbs, 2013) свідчать про те, що міцність і стійкість намету забезпечує збалансованість підходів до широкого вибору медіатекстів, контекстів, цілей і водночас чисельні смуги практик, що базуються на певних принципах, типах медіа, видах доступу тощо. Ці смуги тягнуть до полюсів (poles), які ніби два «стовпи» підтримують намет – протекціоністський (protectionist) та розвиваючий (empowerment).

Як вказують назви підходів, перший із них розглядає медіаосвіту як спосіб захисту від негативного впливу медіа. Інший практикує медіаосвіту як засіб особистісної, соціальної, економічної та культурної ефективності у медійно багатому суспільстві (RobbGrieso & Hobbs, 2013). Незважаючи на те, що послідовники кожного із підходів дискутують, вбачаючи в іншому недоліки, очевидно, що вони не є взаємовиключними.

Заслугує на увагу й позиція канадських науковців, які вважають, що кожне обґрунтування медіаосвіти сьогодні так чи інакше пов'язане з її педагогічним характером, певною ідеологічною спрямованістю самих медіазасобів та прагматичною функцією медіаосвіти. В силу історичних причин розвитку медіаосвіти в Канаді, тобто зважаючи на її практичну спрямованість, медіа освіту варто розглядати, за канадським науковцем А. Гудсон (Goodson, 1981), з позицій 2-х підходів: філософського та соціального. При виокремленні кожного підходу дослідник враховував стосунки між «дисципліною» (в академічному, науковому розумінні) та шкільним предметом (прагматичний дискурс аудиторного навчання в школі).

Філософський підхід дозволяє стверджувати, що «інтелектуальна дисципліна створена і систематично визначається спільнотою науковців, які, зазвичай, працюють в університеті, потім вона «перекладається» для використання як шкільний предмет». У контексті другого підходу медіаосвіта розглядається на рівні школи і водночас на рівні нації, як соціальна система, що підтримується комунікаційними мережами,

матеріальним забезпеченням та ідеологіями (Goodson, 1981).

У першому випадку знання поширюються по вертикалі («експерти» з медіа дисциплін формують ідеї, якими потім мають опанувати викладачі на місцях) – філософський підхід. При соціальному підході знання розповсюджуються горизонтально, по кільком осям одночасно. Предмети з вивчення медіаосвіти не просто розробляються основною групою вчених або практиків; вони є соціально побудованими явищами з великою мережею генеалогічних коренів. Відтак, дослідник вважає, що медіаосвіту доцільно розглядати у більш широкому соціальному дискурсі, тобто як соціальне явище.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Здійснений аналіз філософських концепцій і теорій медіаосвіти свідчить про їх чисельність і різноманітність. Ми погоджуємося, що вони мають фрагментарний характер і не спираються на цілісне узагальнення сучасного досвіду вивчення механізмів дії масмедіа. Водночас розуміння їх сутності сприяє розумінню закономірностей їх впливу на аудиторію, що може стати ефективним засобом прогнозування очікуваних результатів медіаосвіти. Варто зауважити, що аналіз усіх теорій і концепцій медіаосвіти показав, що в основі кожної, насамперед, стоїть особистість, її потреби, інтереси, досвід, переконання, художньо-естетичні смаки та ін. Ще одна об'єднуюча риса названих вище підходів до медіаосвіти полягає в тому, що за кожним підходом стоїть розвиток навичок аналізу, оцінки і створення медіапродукту. Таким чином, можемо стверджувати, що концепції, теорії, підходи до медіаосвіти утворюють той теоретичний фундамент, що допоможе зрозуміти феномен медіаосвіти за сучасних умов.

Перспективними напрямками подальших досліджень вважаємо вивчення нормативно правового забезпечення функціонування медіаосвіти в США та Канаді.

Список використаних джерел

- Aufderheide, P. (1993). *Media Literacy. A Report of the National Leadership Conference on Media Literacy*. Queenstown, Aspen Institute.
- Buckingham, D. (2003). *Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture*. NY: Polity.
- Chi-Kim Cheung. (2009). *Media Education in Asia*. Netherlands: Springer.
- Considine, D. (2003). *Weapons of mass distraction? Media literacy, social studies & citizenship*. Boone, NC: Appalachian State University.
- Duffy, T. & Jonassen, D. (1992). *Constructivism and the Technology of Instruction*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Freire, M. & McCarthy, E. (2014). Four Approaches to New Media Art Education. *Art Education*, 67(2), 28-31.
- Goodson, A. (1981). Earning His Corn! *The police journal: theory, practice and principals*, 54(3), 231-234.
- Jackson, R. (2009). *Never Work Harder Than Your Students & Other Principles of Great Teaching*. Virginia: Association for supervision and curriculum

development.

- Kellner, D. & Share, J. (2005). Toward critical media literacy: Core concepts, debates, organizations and policy. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 26(3), 369-386.
- Kubey, R. (1998). Obstacles to the Development of Media Education in the United States. *Journal of Communication*, 48(1), 58-69.
- Kupersmidt, J. B., Scull, T. M. & Austin E. W. (2010). Media literacy education for elementary school substance use prevention: Study of media detective. *Pediatrics*, 126(3), 525-531.
- Piette, J. & Giroux, L. (1996). The theoretical foundations of media education programs. In R. Kubey (Ed.), *Media literacy in the information age* (pp. 89-134). New Brunswick, NJ: Transaction.
- RobbGrieco, M. & Hobbs, R. (2013). *A Field Guide to Media Literacy Education in the United States*. Kingston: Media Education Lab Harrington School of Communication and Media University of Rhode Island.
- Walsh, D. (1998). *Video and Computer Game Report Card*. Minneapolis, MN: National Institute on Media and the Family.

УДК 351.851:374.7 (48)

DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(16\).2019.155-166](https://doi.org/10.35387/od.2(16).2019.155-166)

Огієнко Олена Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3089-6288>

E-mail: el.ogienko@gmail.com

**СУСПІЛЬНО-ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМІ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ:
ДОСВІД ШВЕЦІЇ, ДАНІЇ, НОРВЕГІЇ ТА ФІНЛЯНДІЇ**

Анотація. У статті проаналізовано підходи до управління системою освіти дорослих у Швеції, Данії, Норвегії та Фінляндії; обґрунтовано сутність суспільно-державного управління системою освіти дорослих; визначено структуру та провідні принципи. Доведено, що саме суспільно-державний характер управління системою освіти дорослих у Швеції, Данії, Норвегії та Фінляндії забезпечує більш повне задоволення освітніх потреб людини, суспільства та держави, гармонійне поєднання децентралізації та централізації, застосування моделі децентралізованого централізму в управлінні освітою дорослих. Структура управління освітою дорослих складається з наднаціонального, національного (державного), регіонального, муніципального рівнів та рівня навчального закладу, що забезпечує перерозподіл функцій між органами управління різних рівнів та активну участь громадян в управлінні, тісний зв'язок освіти дорослих з структурами громадянського суспільства. З'ясовано, що основними